

VEGYESEK.

— Főiskoláink hallgatóinak száma. A «Hiv. Közl.» közli a hazai főiskolákra az 1902/3 iskolai év első felében beiratkozott tanulók statisztikáját, kiterjeszkedvén a két egyetemre, a műegyetemre és a jogakadémiákra. Beiratkozott összesen 11349 tanuló, 436-tal több, mint tavaly. Ebből a budapesti tud. egyetemre 6277 (a tavalyinál több 377-tel); a kolozsvári tud. egyetemre 1754 (+ 162); a budapesti műegyetemre 1617 (— 92); a tiz jogakadémiára 1701 (+ 29). Szakok szerint van: jogász 6823 (+ 212), bölcsészethallgató 1759 (+ 214), technikus 1617 (— 92), orvos 861 (+ 92.) A tavaly még a jogászok után a technikusok következtek, (lásd: M. Pæd. 1902. évf. 203. lap) most már a bölcsészethallgatóké a második hely, a kiknek száma abszolút véve is a legnagyobb emelkedést mutatja, s pl. a budapesti tud. egyetem 337-re menő emelkedéséből több mint a fele (190) a bölcsészethallgatókra esik. Az alábbi adatokban föltüntetjük három évre kiterjedőleg a változások arányszámait:

	Az összes létszám-ban	A jogászok számában	A bölcsészethallgatók számában	A technikusok számában	Az orvosok számában
1900/1—1901/2 között	+ 3·5%	+ 3·0%	+ 16·0%	— 6·4%	+ 7·4%
1901/2—1902/3	+ 4·0%	+ 3·2%	+ 14·0%	— 5·4%	+ 12·0%

Az összes létszám tavalyi és idei növekedési aránya lényegesen nem különbözik; a jogászoké sem, de valamivel elmarad az átlag mögött, azaz: a jogászok száma *aránylag* kevesbedik; a bölcsészethallgatók száma nem nőtt épen olyan rohamosan, mint tavaly, de még mindig a legerősebb növekedési arányt mutatja; az orvosoknak már jelentékenyen lepadt száma mind kedvezőbb arányokban kezd megint emelkedni; a technikusok apadása, ha nem is olyan erős lépésben, tovább tart; míg a múlt évben az összes apadás a mérnöki szakosztályra esett, az idén már megoszlik a három fő szakosztály között. Az adatokból az látszik, hogy az áramlás csak ingadozásszerűen tud a szükséglethez alkalmazkodni. A tanárhiánnyal támadt hézag kitöltésére erősebb hullám ömlik, mint a mekkora kitölthetné; a műegyetem túlságos népessége természetellenes apadást hozott létre ellenáramlat gyanánt és az orvostanhallgatók túlságosan lepadt száma egy rohamosan növekedő hullámot vonz az orvosi pálya felé. Csak a jogászok számában kezd bizonyos megállapodottság mutatkozni. A jogi oktatás reformjának a szempontjából érdekes, hogy jogászaiknak egy negyede az akadémiákon neveltetik. Mind a tiz jogakadémia általá-

ban eléggé jól látogatott; legnépesebbek a pozsonyi kir. (264), a debreczeni ref. (254) és az eperjesi ev. (212); legkevésbé népes a sáropataki ref. (77).

— **Az állami kiségitő iskola.** Harmadik éve immár, hogy a pesti oldalon is van egy iskola, a hol a normális gyengék szakszerű nevelésben részesülhetnek. Szinte bámulatos dolog ez, ha meggondoljuk, mennyi ellenzője volt és van még ma is ennek az iskolának! Szinte csodálatos, hogy fennáll és fejlődik az, holott a megnyitásakor azt jövendölték felőle, hogy jobb lesz meg se nyitni, mert úgy sem lesz, a ki oda járjon!

Csakhogy első sorban azt kell ám nézni: kik jövendölték neki ezt a sorsot? Hát azok, a kiket az Úristen ép, egészséges gyermekkel áldott meg, a kik gyengeelméjű gyermeket soha sem figyeltek meg, a kik tehát nem is sejtik, hogy a gyermeki lélek működésében minő rendellenes állapotok fordulhatnak elő. Ezeknek a szava azonban nem lehet döntő, mert lám azok a szülők, illetve gyermekeik, a kik ennek az iskolának hiányát érezték, tehát a kiknek az tervezve és felállítva volt, *felkeresték, illetve benépesítették azt.* Kell-e ennél világosabb bizonyíték, hogy szükség van ily iskolákra a fővárosban? És hogy eljön az az idő, mikor azt a közönyt, a mit a mértékadó körök ezen intézménnyel szemben napjainkban tanúsítanak, az utódok nem fogják megérteni, sőt talán mulasztásnak is minősítik majd: az több mint valószínű.

Nálunk a vallás- és közokt. miniszterium tette meg a kezdeményezést a gyengék iskolája érdekében. 1898-ban megnyitotta a budai oldalon az első segítő iskolát, melynek ma már 4 osztálya van; 1900-ban pedig nyitott iskolát a pesti oldal számára is.

Tisztába kell jönnünk azzal, hogy a gyengék iskolájának — legyen az önálló épületben, vagy az elemi iskola házában elhelyezve — természeténél fogva szoros kapcsolatban kell lennie a népiskolával. Ezt tartotta szem előtt a közokt. kormány is, a mikor ezen iskola felállítását elrendelte, ezért kívánta azt a főváros iskoláiban elhelyezni, ezért hívta fel a fővárost, adjon helyet annak egyes iskoláinál; a többi kiadásról pedig — tanítók fizetése, felszerelés — majd gondoskodik ő. A főváros nem nagyon kapott az ajánlaton s így ezen iskolának — fájdalom — máig sincs állandó otthona. Első évben pl. a Kazinczy-utcai iskolában működött, azonban a főváros itt fölmondta a lakást; a múlt évben tehát már a Király-utca 64. szám alatt (a vakok régi intézetében) volt elhelyezve, de ezt lebontották, így hát az újonnan épített siketnéma-iskolába került az. Ennek az iskolának ez sem felel ugyan meg, de örülnünk kell neki, mert itt legalább egy ideig állandó otthonra talál. Az a legnagyobb baj, hogy így megint csak elszigete-

lődik az elemi iskoláktól. Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy ha ezen *segítő iskolák* kérdését, a fővárosi tanítóság tanácskozása tárgyává tenné a most megalakult hiv. tanítói értekezleteken, a hol többen hallanának róla, gondolkoznának felette, belátnák annak szükséges voltát és célját: sokan, a kik azt most ellenzik, lelkes apostolai lennének az ügynek. *Ignoti nulla cupido!*

Nagyon téved, a ki azt hiszi, hogy ezen iskolákat csak pädagogiai szempontok sürgetik: mert ezek felállítása fontos társadalmi kérdés ma már. Minden polgárnak joga van ahhoz, hogy az életben szükséges műveltség elemeit elsajátíthassa; *a kinek ezt az elemi iskolában nem adhatjuk meg, annak még elemibbet kell fölállítani*, de azt nem lehet nyugodtan nézni, hogy egy csomó ifjú az elemi iskola II. vagy III. osztályában lógóskodva töltse el iskolakötelezettségi éveit, a nélkül, hogy haladni tudna rendes tehetségű társaival.

És ha a segítő iskola ezekről akar gondoskodni, csak elismerésre méltó nemes munkát végez. Épen azért nem is értem egyik-másik napilapnak kifakadását, mikor a segítő iskolát «felhárbitóan lealacsonyító intézménynek» minősítik, és annál megfoghatatlanabb ez, mert a szülők, a kiknek gyermeke oda járt, épen nem találtak benne semmi lealázót. És kérдем, miféle lealázás van abban, ha pl. egy gyermek, a ki nem képes a többivel együtt haladni, nem a Szondy- vagy Érsek-utczai, hanem a Király-utczai iskolában tanulja meg azt, a mire neki az életben szüksége lesz?

Behatóbban vizsgálva a dolgot, inkább örülni kellene azon, hogy a segítő azok számát növeli, a kik mint hasznos polgárok tudják az életben megállni helyüket.

Ne madártávlatból itéljünk tehát felette, hanem tények és komoly tanulmány után mondjunk róla véleményt; vagy ha már ezt tenni nem akarjuk, legalább ne zavarjuk azokat felületes bírálatokkal, a kik ezen intézménnyel nemes célokat kívánnak szolgálni.

Ellenbach Mátyas.

— A német középiskolák egységes jogosításának a hatása már látszik a porosz egyetemeken. 1901 nyarán a jogi és orvosi karra csak gymnasiumi érettségi bizonyítvánnyal iratkoztak még be, az 1901—2. téli félévben sem volt a jogi karon más, de az orvosi karon volt 30 realgymnasiumot végzett hallgató. 1902 nyarán a jogi karra 2665-en gymnasiumi, 98-an realgymnasiumi érettségi bizonyítvánnyal léptek, 19-en a főreáliskolából. Az orvosi karon 1028 gymnasiumban érettségizett mellett 65 realgymnasiumot végző jelentkezett. A bölcsészeti karra gymnasiumot végző lépett 1901 nyarán 1875; 1901/2 telén 1751; 1902 nyarán 2081; realgymnasiumból 468+461+505; főreáliskolából 115+110+185. Itélni ebből természetesen nem

lehet még. — 1902 április 12-én elrendelte a porosz közzét. miniszter, hogy az egyetemeken a latin nyelvbe bevezető tanfolyamokat rendezzenek; április 10-én ugyanilyet rendelt el a görög nyelvből a jogi, orvosi és bölcsészeti kar hallgatói számára. Az ismeretes adatok szerint a *latin* nyelvi tanfolyamon résztvett 1902 nyarán Berlinben 43, Halleban 5 hallgató, kikről nem tudja a közlő, hogy mily középiskolában érettségiztek. A többi egyetemeken résztvettek összesen 34-en, köztök 5 járt gymnasiumban, 28 realgymnasiumban s 1 főreáliskolában. A 34-ből 4 a bölcsészeti kar hallgatója. A *görög* nyelvi tanfolyamon résztvett összesen 77; egy közülök gymnasiumban, 65 realgymnasiumban, 6 főreáliskolában érettségizett; nem volt érettségi bizonyítványa 2 férfinak s 3 hölgynek. A 77 közül a jogi karon volt 30, az orvosin 4, bölcsészeten 39, egyéb tanulmányt folytatott 4. (*Monatschrift für höhere Schulen* I. 12.) — Mivel az adatok nem egészen pontosak, különösen a berlini adat bizonytalansága miatt semmi következtetést sem vonhatunk a számokból. Így is feltűnik azonban, hogy a bölcsészeti karon mennyien jártak a görög nyelvi tanfolyamra s hogy a reáliskolában érettségizett 19 joghallgató közül csak egyet találunk meg e kimutatásban a latin nyelvet tanulók között. i.

— A középiskolai oktatás reformja Szászországban sok beszéd tárgya újabbán abból az alkalomból, hogy Drezdában 1903 április 16-án új városi gymnasiumot nyitnak meg s abban a frankfurti tervet követik. A lapokban hosszú tárgyalás indult meg a határozatra s főképen Beutler drezdai főpolgármester egyik kijelentése körül forgott a vita. Beutler szerint a gymnasium nem fejleszti ki eléggé a növendékekben a nemzetiség tudatát. A városi közgyűlésen 1902 okt. 9-én többek között így szólt: «Tagadom, hogy gymnasiumaink egész szervezetök következtében a nép nemzeti nevelése terén feladatukat úgy végezték volna, a mint azt tőlük Németországban megvárhatjuk. A birodalmi gyűlés nagy többsége olyan párt, melynek nem a nemzetiségben, hanem az Alpokon túl van a súlypontja, egy másik nagy párt eszejárása sem a nemzeti-érzésen alapul, hanem azon kívül van a súlypontja s minden párt vezető férfiai humanistikus gymnasiumon nőttek fel! — Nem akarom német népünket kisebbiteni, rajongó hazafi vagyok, de ha meggondolom, hogy a művelt osztályt másként nevelő idegen nemzetek nemzeti érzés tekintetében bennünket mégis csak felülmúlnak, akkor kételkedem, hogy nevelésünk mindenben a jó úton járna! Nézzék csak Angliát. Ott senki sem tanul 14, 15 éve előtt latint és görögöt; mindenekelőtt angolul tanul meg: angolul gondolkozni és angolul érezni! Vagy nézzék Franciaországot. Ott még a nevelési módszernél is a nemzeti oktatásra fordítják első sorban a főgondot. — A tulajdonképeni classicismust: a classicus ókor ismereté-

nek a mértékét nem akarjuk korlátozni; csak az úton kívánunk változtatni. A reformgymnasium nem változtat a human. gymnasium célján, csak az útja más: az ifjak érettebben, készebben fognak a göröghöz, latinhoz s ez nagy előny.» A *Zeitschrift für die Reform der höheren Schulen* (1902 decz.) e beszédet közölve egészen tárgyiasnak, nem személyeket, hanem a rendszert támadónak tartja Beutler szavait. A leipzig *Neue Jahrbücher für Pädagogik* X. 10. füzetében Ilberg kiemeli e kérdésben a szász kormány tartózkodását. Seydewitz közölte min. az új Carola-gymn. megnyitásakor Leipzigban azt mondta: «Ha némelyek eretnokségnek tartják is, nyíltan kimondom, hogy a gymnasiumi *nevelés* kérdését sokkal fontosabbnak tartom némely most sokszorosan fejtegetett gymnasiumi kérdésnél, p. o. annál, hogy ez vagy az a tárgy nagyobb vagy kisebb óraszámot nyerjen-e, avagy hogy ezt s azt a nyelvet alsóbb vagy magasabb osztályban jobb-e kezdeni s a többi hasonlónál. — A miniszter úrnak igazsága van: a nevelés sok mindennél előbbvaló kérdés, de a középiskolai tárgy-elosztás épen nevelési szempontból is nagyon fontos; a drezdai főpolgármester épen a nevelésre gondolt. A mi különben Beutler szavainak a lényege, ugyanazt a véleményt fejezte ki annak idején a német császár: erősíteni kell a nemzeti érzést. Kivált ily czélt tűzve a közép fokú oktatás reformja elé, a drezdai eset és a hozzá hasonlók mind csak azt bizonyítják, hogy az egységes jogosítás nem számít belső, igazi reformnak.

— Tolsztoj a nevelésről. Egyik napilapunk érdekes levelet közöl, melyet a nagy író egyik nőrokonának írt, a ki gyermekei nevelésére tanácsot kért tőle. Leszámítva a részletek tolsztojismusát, megkapó az a világosság, a melylyel a zseniális ember biztos látása a tanítás és nevelés sikerének leglényegesebb föltételeire rámutat, a melyek: a tiszta, biztos tudás, és a munka által az önállóságra szoktatás. Ime a levél:

«Én boldog voltam, hogy komolyan beszélgethettem a gyermekek neveléséről férjeddal. Egyetértésre azonban csak nemleges értelemben jutottunk a nevelés kérdésében, ugyanis mind a ketten elismertük, hogy a gyermekeknek lehetőleg kevesebbet kellene tanulniok. Ha a gyermek megnő a nélkül, hogy sok dolgot meg nem ismert volna, ez még távolról sem oly rossz, mintha az történik velük, a mi különösen azoknál a gyerekeknél gyakori, a kiket anyjuk nevel s maga se ismeri a tárgyat, a mit tanít: *a gyenge gyermek zavaros ismereteket szerez és gyűlölni kezdi a tanulást. A gyermek vagy a felnőtt ember csak akkor tud tanulni, ha kedve van ahhoz, a mire tanítják.* * E kedv

* Az előbbi mondat értelmezi ezt, hogy t. i. a zavaros tudás rontja

nélkül a tanulás — gonosz, borzasztóan gonosz dolog, a mely a lelki tömpultságához vezet. Szavaimat adom arra, hogy erről soha sem írnék, ha ez nem volna olyan rettentően fontos dolog. Mindenekelőtt higjy uradnak: neki a nevelés dolgában igen okos nézetei vannak. De e kérdésben közönségesen ilyen ellenvetésekkel találkozunk; ha nem tanul a gyerek, hát akkor mivel foglalkozzék? Játsszék talán a falusi gyerkőcökkel a porban és tanulja meg a sok haszontalanságot és rosszaságot tőlük? A mi urias életmódunkban ez ellenvetés igen alapos. De hát valóban kell-e a gyereket az urias életmódra tanítani és éreztetni vele, hogy minden szükséglete kielégítésre talál a nélkül, hogy ő bármiféle részt venne a munkában? Azt hiszem, a jó nevelés első föltétele abban áll, hogy a gyerekek tudják meg: mindaz, a mire szükségük van, nem hull az égből készen, de más emberek munkája árán kerül meg. Megértetni, hogy mindaz, a miből a gyermek él, munkát ad más embereknek, olyanoknak, a kik őt nem is ismerik és nem szeretik, megérteni ezt — a gyermeknek nehéz (adja Isten, hogy megértsék, mire felnőnek!), de megérthetik és meg kell hogy értsék, hogy a szobaleány vagy a dajka nem mossza el élvezettel az ő elpiszkolt edényeiket, nem tisztogatja örömmel a cipőiket és ruháikat, a miket ő állandóan tisztán huz föl. Értsék meg, hogy ezt ők nem irántuk való szeretetből teszik, de valami nekik teljesen ismeretlen okokból. Ha a gyermek ezt nem szégyenli, akkor ez a legrosszabb kezdete a nevelésnek és igen súlyos következményekkel jár egész életére. Ezt elkerülni könnyű és ezt kérem tőled én, a ki (hogy költői szavakkal fejezzem ki magamat) a sir szélén állok. Hadd csináljanak a gyermekek mindent maguk; hadd vigyék ki edényeiket, hadd tisztítsák a cipőiket és ruháikat, hadd töltsenek maguk vizet a mosdótáljaikba, hadd takarítsák ők maguk a szobát és hadd terítsék meg ők az asztalt és így tovább. Hidd el, hogy ezek bármennyire semmiségek is, fontosabbak a gyermekek boldogsága érdekében, mint a francia nyelv, történet stb. Igaz, hogy itt nagy nehézségek merülhetnek föl. A gyerekek csak azt teszik kedvvel, a mit a szülőiktől látnak. És éppen azért kérem: tegyétek ezt meg mind magatok! Már az első hónap után nagy megnyugvást fogtok érezni és a gyermekek még sokkal elégedettebbek lesznek! Ha ehhez vesszük még a földmunkát vagy a kertészkedést, ez nagyon jó dolog, bár gyakran az ilyen munka is egyszerű időtöltésnek látszik. A saját szükségleteinkről gondoskodni, a magunk piszkát eltakarítani a legjobb iskolának fog bizonyulni. Higjyétek el, hogy e föltétel nélkül nincs erkölcsös nevelés,

a kedvet, csak a jól megértett, tiszta ismeret ad kedvet a további ismeretszerzésre. Tudjuk, hogy lehetőséget is csak ez ad.

sem pedig fölismerése annak, hogy minden ember testvér és mindenki egyforma. A gyermek még megérti, hogy a felnőtt ember, bankár vagy mesterember, művész vagy bakter, a család táplálója, föl van mentve azoktól a foglalkozásoktól, melyek őt zavarnák abban, hogy minden idejét munkájának szentelhesse. De hogyan magyarázhassa meg magának a gyerek, miért csinál mindent értük más, olyat, a mit ők maguk megtehetnének? Egyedüli magyarázatot abban találhat, hogy az emberek két osztályba tartoznak, vannak urak és vannak rabszolgák; és akármennyit beszélünk is nekik szép szavakkal az egyenlőségről és testvériségről az emberek között, életük minden mozanata, reggeltől estig az ellenkezőről tesz tanuságot. A gyermek megszűnik hinni mindabban, a mit az öregek mondanak az erkölcsösségről, lelkük mélyén érzik, hogy minden beszédjük hazug, nem hisznek többé szüleiknek és tanítóiknak, végre pedig nem hisznek semmiféle erkölcs szükségességében egyáltalában. Még egy megjegyzés: ha nem lehet keresztül vienni mindazt, a miről főntebb beszéltem, akkor a gyereket tessék oly feltételek elé állítani, hogy érezze, hogy a mi nincs jól, az azért van, mert nem tette meg azt, a mit meg kellett volna tennie. Például: ha nem tisztította ki cipőit és ruháit, úgy nem szabad a házból kimennie; ha nem hozott vizet magának vagy nem mosta el az edényét, akkor nem kap inni semmit. A legfontosabb: ne féljetekek nevetségességeknek látszani. Ezerszer helytelenebb dolog a nevetségesség látszatánál az, ha az emberek mégse teszik meg».

MAGYAR PAEDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó-ülés 1903 febr. 21-én.

Jelen vannak: *Fünáczy Ernő* elnök, Lakits Vendel, Kerékgyártó Elek, Zsengeri Samu (mint jegyző), Kaunitz Lajos, Egyény István, Benck Dénes, Róna Márk, Postinszky István, Kallós József, Jókuthy Sándor, Ónody Gusztáv, Lerner Vilmos, Gyulányi István, Sennyei Ferencz, Szabó B. László, Bárczen János, Raskó Rezső, Biró Gyula, Müller Oszkár és még számos női- és férfivendég.

1. Elnök megnyitja az ülést és felkéri Gyulay Béla r. tagot, hogy «A felnőttek oktatása Franciaországban és nálunk» című dolgot olvassa fel.

Gyulay felolvassa érdekesítő dolgot, melyet a nagyszámu közönség feszült figyelemmel hallgat végig s a melyért végül élénken meg is éljenzi. (L. folyóiratunk jelen számában.)

A felolvasás befejeztével elnök bővebben reflektál a felolvasot-